UDK 37

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers

Vol. 28. 5.

SOCIAL SCIENCES

KNOWLEDGE IN PRACTICE

KIJ Vol. 28 No. 5 pp.1439 - 1750 Skopje, 2018

Gloal Impact & Quality Factor 1.322 (2016) http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL

SCIENTIFIC PAPERS

VOL. 28.5.

December, 2018

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 28.5.

ADVISORY BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Veselin Videv PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsha Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Baki Koleci PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

Editor in chief
Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE - International Journal Scientific Papers Vol. 28.5.

ISSN 1857- 923X (for e-version)
ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, Skopje (Macedonia)

Vice presidents:
Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)
Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
Prof. Mersad Mujevic PhD, Public Procurement Administration of Montenegro (Montenegro)

Members:
Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petrsburg State Forest Technical University, Saint Petrsburg (Russian Federation)
Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peya (Kosovo)
Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University "Goce Delcev", Shtip (Macedonia)
Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
Prof. Fadil Millaku, PhD, Rector, University "Hadzi Zeka", Peja (Kosovo)
Prof. Fatis Ukaj, University "Hasan Prishtina", Prishtina (Kosovo)

Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
Prof. Halit Shabani, PhD, University “Hadzi Zeka”, Peja (Kosovo)
Prof. Halima Sofradzija, PhD, University of Sarajevo, Saraevo (Bosnia and Herzegovina)
Prof. Haris Halilovic, Faculty of criminology and security, University of Sarajevo, Saraevo (Bosnia and Herzegovina)
Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
Prof. Hristina Milcheva, Medical college, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
Prof. Ivo Zupanovic, PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
Prof. Larisa Velic, PhD, Faculty of Law, University of Zenica, Zenica (Bosnia and Herzegovina)
Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economics, UKIM, Skopje (Macedonia)
Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)

Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
Prof. Nadka Kostadinova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
Prof. Oliver Iliev PhD , Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)

Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Sreten Miladinoski, PhD, Faculty of Economics, University of Tourism and Management, Skopje (Macedonia)
Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
Prof. Shyqeri Kabashi, College "Biznesi", Prishtina (Kosovo)
Prof. Trayan Popkochev PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
Prof. Todorka Atanasova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University "Goce Delchev", Shtip (Macedonia)
Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technologogical Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
Prof. Valentina Staneva PhD, "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

EDITORIAL REVIEW BOARD

Each paper is reviewed by the editor and, if it is judged suitable for this publication, it is then sent to two referees for double blind peer review. After the positive outcome of the double blind peer review process, the paper is published in this journal.

The editorial review board is consisted of 45 members, full professors in the fields 1) Natural and mathematical sciences, 2) Technical and technological sciences, 3) Medical sciences and Health, 4) Biotechnical sciences, 5) Social sciences, and 6) Humanities from all the Balkan countries and the region.

Contents

THE FUTURE OF CORPORATE REPORTING: REFLECTIONS ON THE CRITICAL QUESTION OF THE NECESSITY OF FORWARD-THINKING PHILOSOPHY AND CULTURE OF REPORTING WORLDWIDE 1455
Hristina Oreshkova 1455
THE ROLE OF ACTIVE EMPLOYMENT POLICIES AND THE ECONOMIC EFFECTS ON THE UNEMPLOYMENT OF YOUNG PEOPLE IN MACEDONIA 1467
Snezana Bardarova 1467
Mimoza Serafimova 1467
Oliver Cackov 1467
THE REFORMS OF THE INTERNATIONAL MONETARY FUND FOR ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE DEVELOPING COUNTIRES 1477
Vlatko Paceskoski 1477
Krume Nikoloski 1477
THE IMPACT OF PREFORMANCE EVALUATION PROCESS ON HEALTHCARE EMPLOYEES AS A FACTOR FOR MOTIVATION AND QUALITY OF THEIR WORK 1483
Mila Georgievska-Cvetanovska 1483
Predrag Trpeski 1483
BUSINESS INTELLIGENCE AND POWER OF KNOWLEDGE 1489
Branislav Stanisavljević 1489
WOMEN IN LEADERSHIP POSITIONS – OPPORTUNITIES AND REALITIES IN BIG BULGARIAN COMPANIES 1497
Lubka Tzenova........ 1497
Vasilka Stamatova 1497
WORKFORCE DEVELOPMENT SKILL GAP ANALYSIS IN PELAGONIJA REGION, R. MACEDONIA 1503
Visar Ademi 1503
GLOBALIZATION OF THE WORLD ECONOMY AND CHANGES IN THE ORGANIZATION AND MANAGEMENT 1511
Suzana Stojanović 1511
COMPANY INNOVATION POLICY AND STRATEGY 1517
Iva Bichurova 1517
Petia Yordanova-Dinova 1517
ANALYSIS OF THE INNOVATION AND BUSINESS ACTIVITY OF A COMPANY 1521
Iva Bichurova 1521
INTERDISCIPLINARY LINKS, INTEGRATIVE APPROACH,HEURISTIC METHODS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE MANAGEMENT OF INNOVATION - PART 1 1527
Hristo Patev 1527
CONCEPTUALIZING MIGRATION WITH AN EMPHASIS ON MACEDONIA: TRENDS, PATTERNS AND SOLUTIONS........ 1533
Arta Xhelili 1533
Avni Avdiu........ 1533
MANAGING COMPANY INNOVATION IN THE CONTEXT OF GENERATING NEW IDEAS .. 1539
Iva Bichurova 1539
Petia Yordanova-Dinova 1539

INTELLECTUAL CAPITAL AS STRATEGIC PERFORMANCE OF THE ORGANIZATION 1545
Svetlana Trajković 1545
CULTURAL MANAGEMENT AND STAFF COMMITMENT IN ORGANIZATION 1553
Gent Begolli 1553
THE ROLE OF HUMAN CAPITAL IN GAINING AND SUSTAINING COMPETETIVE ADVANTAGE OF COMPANIES 1557
Visar Ademi 1557
MOTIVATION FACTORS AT WORK 1563
Havë Qarri 1563
Jusuf Fejza 1563
MANAGEMENT AND BUSINESS EFFICIENCY OF ENTERPRISES TRADE IN KOSOVO 1567
Violeta Koleci 1567
MOTIVATION AND ITS IMPACT ON AN ORGANIZATION 1571
Meriton Ismajli........ 1571
Jusuf Fejza 1571
MANAGEMENT IN DECISIONS MAKING, TAKING CONTROL IN BUSINESS 1575
Redon Koleci 1575
METHODS OF RECRUITMENT IN THE CHAIN OF STORES 1581
Meriton Ismajli........ 1581
Jusuf Fejza 1581
SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND HUMAN RIGHTS 1585
Tatjana Dimoska 1585
Slavica Dimoska 1585
COMPARATIVE ANALYSIS OF ONLINE LOANS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA 1593
Marina Blazhekovikj Toshevski 1593
STANDARDIZATION OF THE FINANCIAL REPORTING IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA THROUGH THE PRISM OF THE FRAMEWORK OF IFRS AND IFRS FOR MSE 1597
Sasho Kozuharov 1597
Simonida Georgievska 1597
OPENNESS OF LOCAL GOVERNMENT AND GOOD FINANCIAL MANAGEMENT 1607
Snežana Mitić........ 1607
Dejan Andrejevic 1607
THE FLAWS OF THE SYSTEM OF ACCOUNTING FOR THE VALUE-ADDED TAX LIABILITIES AND RECEIVABLES, AND RECOMMENDATIONS FOR OVERCOMING THEM 1613
Nada Petrusheva........ 1613
Darko Iliov 1613
THE IMPORTANCE OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN MODERN ECONOMY 1619
Milica Stanković 1619
Gordana Mrdak 1619
Suzana Stojanović 1619
SELECTION CRITERIA AND FINANCIAL CORRECTIONS THROUGH THE PRISM OF THE CASE LAW 1625
Sabin Sabev 1625
Maria Ilcheva 1625
PREJUDICES ABOUT ISLAMIC BANKING 1633
Aida Zolota 1633

EMPIRICAL STUDIES ANALYZING THE DYNAMIC EFFECTS OF CHANGES IN PUBLIC EXPENDITURE AND TAXATION ON ACTIVITY 1641
Mahije Mustafi 1641
Sulbije Memeti Karemani 1641
THE IMPACT OF HUMAN RESOURSES IN THE DIRECT INVESTEMENTS: CASE STUDY THE MUNICIPALITY OF GOSTIVAR 1647
Diturije Ismaili 1647
Bardhyl Tushi........ 1647
COMPARATIVE VIEW OF TRANSFORMATION AND REINFIGURATION OF FUNCTION OF HUMAN RESOURCES IN DIFFERENT BACKGROUND TYPES OF ORGANIZATIONS 1655
Nerman Ljevo 1655
HOSPITALITY AS AN INDUSTRY........ 1661
Lalka Borisova 1661
RURAL TOURIST EVENTS IN EUROPEAN DESTINATIONS 1669
Marija Lakićević 1669
Milica Žarevac Bošković 1669
IMPLEMENTATION OF SEO OPTIMIZATION AND INTRODUCTION OF INNOVATION AS A GUARANT TO SUCCESSFUL TO TOURIST BUSINESS 1675
Kamelia Nusheva 1675
Boryana Hadjieva 1675
OPPORTUNITIES FOR STRATEGIC DEVELOPMENT OF BIO-ECONOMY IN THE FOOD AND TOURISM INDUSTRY 1681
Georgi Toskov 1681
Ana Yaneva 1681
Stanko Stankov 1681
Hafize Fidan 1681
MARKETING ROLE IN TOURIST OFFER DEVELOPMENT 1685
Sherif Sejdiu........ 1685
INTEGRATION IN THE FOOD CANNING INDUSTRY – KEY ELEMENT FOR THE COMPETITIVENESS OF THE INDUSTRY 1689
Ana Yaneva 1689
Georgi Toskov 1689
Hafize Fidan 1689
Stanko Stankov 1689
STUDY ON THE ATTITUDE OF RESTAURANTEURS IN BULGARIA, REGARDING THE USE OF REGIONAL FOOD PRODUCTS 1693
Stanko Stankov 1693
Hafize Fidan 1693
Georgi Toskov 1693
Ana Yaneva 1693
REDEFINITION OF “SUCCESS” WHEN IMPLEMENTING INFORMATION SYSTEMS – FOCUS ON ERP SYSTEMS IN KOSOVO 1699
Melinda Pacolli Bahtijarevic 1699
A SURVEY: INTERNET OF THINGS (IOT) - APPLICATIONS, BENEFITS& CHALLENGES 1705
Verda Misimi 1705
Miranda Xhaferi 1705

DESTINATION OF PUBLIC FUNDS FOR HEALTH PROTECTION PURPOSES 1713
Wioletta Świeboda 1713
AUTOMATED MEDICAL DATA ANALYSES OF DISEASES USING BIG DATA 1719
Lindita Loku 1719
Bekim Fetaji 1719
Aleksandar Krsteski 1719
APPLICATION OF FINANCIAL ANALYSIS IN FUNCTION OF COMPANIES' LIQUIDITY EVALUATION 1725
Ajsel Usinova 1725
METHODS AND TECHNIQUES FOR EFFICIENT STRATEGIC PLANNING 1733
Elmedina Shuajibi 1733
Miranda Rahmani 1733

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND HUMAN RIGHTS

Tatjana Dimoska
Faculty of Tourism and Hospitality – Ohrid, Macedonia, tanjadimoska@yahoo.com
Slavica Dimoska
Faculty of Law – Kicevo, Macedonia, slavicadimoska@yahoo.com

Abstract: Sustainable development is a development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.

Sustainable development is advanced as the answer of achieving a more equitable balance and synergic relationship between social, environmental and economic needs. It is a holistic approach that considers social, ecological and economic dimensions, recognizing that all must be considered together to find lasting prosperity. According to that, sustainable development law has been described as an intersection between three fields of international law: international environmental law, international economic law and international human rights law. In this paper the relationship between human rights and sustainable development is explored. The notion of social equity is taking into consideration when analyzing the rights – based approach to sustainable development. Social equity refers to a fair and just distribution of economic and environmental costs and benefits, community services like health care and education, the ability to participate in decision-making processes. Applying social equity means paying attention to disadvantaged group in society: women, youth and children, the elderly, indigenous groups and ethnic minorities. In considering the relationship between human rights and sustainable development, the best starting point is the 2030 Agenda for sustainable development. At the center of the Agenda are the sustainable development goals (SDGs), a set of 17 goals and 169 targets across social, economic and environmental areas of sustainable development. The 2030 Agenda for sustainable development is grounded in human rights. The 17 SDGs directly or indirectly reflect human rights standards. When analyzing the human rights anchorage of each sustainable development goal and its corresponding targets, an interrelated web appears: 92% of the 169 SDGs targets are linked to international human rights instruments (such as the International Convention on Civil and Political Rights (ICCPR), the International Convention on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), the Convention on the Rights of the Child (CRC), as well as other international and regional instruments and documents relating to human rights). In other words, the 2030 Agenda for sustainable development and human rights are interwoven and inextricably tied together. The respect for and enforcement of human rights is a precondition for sustainable development. That implies that without acknowledging and acting to defend the rights of people, sustainable development is not possible. On the one hand, human rights provide guidance and a legally-binding framework for tackling the multidimensional goals of the 2030 Agenda. On the other hand, the SGDs can serve as a results-oriented roadmap for the realization of human rights.

Keywords: sustainable development, human rights, goals, 2030 Agenda.

ОДРЖЛИВИОТ РАЗВОЈ И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Татјана Димоска
Факултет за туризам и угостителство - Охрид, Македонија, tanjadimoska@yahoo.com
Славица Димоска
Правен факултет – Кичево, slavicadimoska@yahoo.com

Резиме: Одржливиот развој е развој кој ги задоволува потребите на сегашните, без да ја загрози способноста на идните генерации да ги задоволат своите сопствени потреби.

Одржливиот развој е предложен како решение за постигнување на поправична рамнотежа и синергична врска помеѓу социјалните, еколошките и економските потреби. Тој е холистички пристап кој ги зема во предвид социјалните, еколошките и економските димензии, признавајќи дека сите мора да се разгледуваат заедно за да се најде траен просперитет. Според тоа, правото на одржливиот развој се опишува како пресек помеѓу трите полиња на меѓународното право: меѓународното право за животна средина, меѓународното економско право и меѓународното право за човекови права. Во овој труд се разгледува односот помеѓу човековите права и одржливиот развој. Кога се анализира пристапот базиран на правата на одржливиот развој, се зема во предвид поимот социјална еднаквост. Социјалната еднаквост се однесува на фер и

праведната распределба на економските и еколошките трошоци и придобивки, услугите како што се здравствената заштита и образованието, способноста за учество во процесите на донесување одлуки. Примената на социјалната еднаквост значи да се посвети внимание на обесправените групи во општеството: жените, младите и децата, старите лица, домицилното население и етничките малцинства. Кога се разгледува односот помеѓу човековите права и одржливиот развој, најдобрата појдовна точка е Агендата за одржлив развој 2030. Во центарот на Агендата се целите на одржливиот развој, сет од 17 цели и 169 подцели во социјалните, економските и еколошките области на одржливиот развој. Агендата за одржлив развој 2030 заснована на човековите права. 17-те цели на одржливиот развој директно или индиректно ги одразуваат стандардите за човекови права. Кога се анализираат човековите права поткрепени од секоја цел на одржливиот развој и нејзините соодветни целни групи, се појавува следната меѓусебна поврзаност: 92% од 169-те подцели на одржливиот развој се поврзани со меѓународните инструменти за човекови права ((како што се: Меѓународната конвенција за граѓански и политички права (ICCPR), Меѓународната конвенција за економски, социјални и културни права (ICESCR), Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација на жените (CEDAW), Конвенцијата за правата на детето (CRC), како и други меѓународни и регионални инструменти и документи поврзани со човековите права)). Со други зборови, Агендата за одржлив развој 2030 и човековите права се меѓусебно испреплетени и нераскинливо поврзани. Почитувањето и примената на човековите права е предуслов за одржлив развој. Тоа значи дека без признавање и делување во одбрана на правата на луѓето, одржливиот развој е невозможен. Од една страна, човековите права обезбедуваат водство и правно - обврзувачка рамка за започнување на мултидимензионалните цели на Агендата 2030. Од друга страна, целите на одржливиот развој може да служат како насока кон остварување на човековите права.

Клучни зборови: Одржлив развој, човекови права, цели, Агенда 2030.

ВОВЕД

Идејата за појавување на концептот за одржлив развој е поврзана со опасноста од деградација на животната средина како резултат на забрзаниот конвенционален економски развој во втората половина на 20-от век. Во овој период се појавува неопходност од стабилен економски развој кој не треба и смее да запре, туку мора да го промени својот тек за да биде помалку деструктивен за животната средина.

ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ

Одржливиот развој е сложен мултидимензионален концепт за кого во литературата се наведуваат повеќе од 120 дефиниции. Сепак, најчесто прифатена и користена е дефиницијата на Светската комисија за животна средина и развој (WCED - World Commission on Environment and Development) уште наречена и Брунтландова комисија, според која:” Одржливиот развој е развој кој ги задоволува потребите на сегашните, генерации без да ја загрози способноста на идните генерации да ги задоволат своите сопствени потреби.
Одржливиот развој е процес на промени во кој експлоатацијата на ресурсите, насочувањето на инвестициите, ориентацијата на технолошкиот развој и институционалните рамки се во меѓусебен склад и овозможуваат задоволување на сегашните и идните потреби. “[142]

Одржливиот развој значи постигнување на квалитет на живот којшто може да биде одржлив и можен за многу генерации бидејќи тој е социјално посакуван, економски остварлив и еколошки прифатлив. Овој концепт признава постоење на природни граници на биокапацитетот на Земјата и инсистира на баланс помеѓу развојот на економијата, заштитата на човековите права и заштитата на животната средина.

Според тоа, одржливиот развој опфаќа три компоненти: еколошка, економска и социјална. Покрај постоењето на цели во секоја компонента на одржливиот развој, сепак може да се рече дека крајната цел и централен мотив во овој концепт е работењето во правец на постигнување на одржлив квалитет на живот на луѓето како во сегашноста, така и во иднината. Со други зборови, одржливиот развој претставува основен услов за човековата мултидимензионална благосостојба.

За да може да се реализира овој концепт, мора да се води сметка за принципот на праведност и принципот на социјална одговорност.

Принципот на праведност вклучува праведност меѓу нациите, праведност во нациите, праведност меѓу сегашните и идните генерации, како и праведност помеѓу човекот и останатите животински видови на Земјата.

McIntyre, G, *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*. Madrid: WTO (1993)

Принципот на социјална одговорност се однесува на рационалното користење на природните ресурси (особено на необновливите) за да се спречи нивното исцрпување и штетите кои би настанале врз животната средина.

МЕСТОТО И УЛОГАТА НА ОДРЖЛИВИОТ РАЗВОЈ ВО ПРАВНИТЕ НАУКИ

Одржливиот развој не претставува автономна гранка на меѓународното право, туку принцип во рамките на различни гранки на правото. Бидејќи одржливиот развој опфаќа три компоненти, правната проблематика од областа на одржливиот развој наједноставно се објаснува како пресек помеѓу трите полиња на меѓународното право и тоа: меѓународното право за животна средина, меѓународното економско право и меѓународното право за човекови права.

Schrijver[143] сугерира дека не би било пожелно да постои посебна автономна гранка на меѓународното право која ќе го регулира и ќе се однесува на одржливиот развој бидејќи одржливиот развој би требало да биде интегриран во целото меѓународно право.

Низ годините, одржливиот развој се поврзувал со различни области на меѓународното право како на пример: трговското право, договорното право, законот за вода, законот за контрола на оружјето и многу други. Според тоа, во научните кругови постои поддршка и залагање за неограничување на одржливиот развој само на трите гранки на правото (меѓународното економско право, меѓународното еколошко право и меѓународното право за човекови права), туку општоприфатен став е дека тоа е принцип на целокупното меѓународно право кој не е ограничен на ниту една посебна гранка на меѓународното право и има за цел да се примени и да влијае на целокупното меѓународно право, а не само на одредени специфични области. Сфатен во овој контекст, според едни автори одржливиот развој може да функционира како **принцип на толкување** односно како алатка за толкување на меѓународните договори.

Според Lowe[144] пак, одржливиот развој може да функционира како **интерстицијална норма** односно претставува метафизички принцип кој делува на примарните правила и принципи на меѓународното право и го модифицира ефектот на примарните норми на меѓународното право во случај кога постои можност тие да се преклопат или да се спротивставени една на друга, па е неопходно нивно приближување и усогласување (како на пример правото на развој и правото на заштита на животната средина) .

Покрај тоа што служи како интерстицијална норма и алатка за интерпретација, улогата на одржливиот развој е да наметне “преиспитување” или дури да имплицира “запирање” на принципите кои резултираат со неодржливи практики.

ОДРЖЛИВИОТ РАЗВОЈ И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Човековите права претставуваат дел од социјалната компонента на одржливиот развој. Кога се анализира пристапот базиран на правата на одржливиот развој, се зема во предвид поимот социјална еднаквост. Социјалната еднаквост се однесува на фер и праведната распределба на економските и еколошките трошоци придобивки, услугите како што се здравствената заштита и образованието, способноста за учество во процесите на донесување одлуки. Примената на социјалната еднаквост значи да се посвети внимание на обесправените групи во општеството: жените, младите и децата, старите лица, домицилното население и етничките малцинства. Кога се разгледува односот помеѓу човековите права и одржливиот развој, најдобрата појдовна точка е Агендата за одржлив развој 2030. Во центарот на Агендата 2030 за одржлив развој се целите на одржливиот развој односно сет од 17 цели и 169 подцели во рамки на социјалната, економската и еколошката компонента на одржливиот развој. Агендата за одржлив развој 2030 е заснована на човековите права. 17-те цели на одржливиот развој директно или индиректно ги одразуваат стандардите за човекови права. Кога се анализираат човековите права поткрепени од секоја цел на одржливиот развој и нејзините подцели, се појавува следната меѓусебна поврзаност: 92% од 169-те подцели на одржливиот развој се поврзани со меѓународните инструменти за човекови права Во следната табела се прикажани основните цели на одржливиот развој и нивната поврзаност со основните меѓународни човекови права.

Tladi, D. *Sustainable Development in International Law: An Analysis of Key Enviro-Economic Instrument*. Cape Town: Pretoria University Law Press (PULP), (2007)

ibid

Табела 1

	Цели на одржливиот развој	Поврзани човекови права
1.	**Крај на сиромаштијата во сите нејзини форми насекаде** Подцелите вклучуваат искоренување на екстремната сиромаштија, имплементирање намеркизасоцијалназаштитаи обезбедување еднаков пристап на мажите и жените до економски ресурси.	- Право на соодветен стандард на живеење (UDHR чл. 25; ICESCR чл. 11; CRC чл. 27) - Право на социјална сигурност (UDHR чл. 22; ICESCR чл. 9; CRPD чл. 28; CRC чл. 26) - Еднакви права на жените во економскиот живот [(CEDAW чл. 11, 13, 14 (2) (г), 15 (2), 16 (1)]
2.	**Крај на гладот, постигнување безбедност на храната и подобрување на исхраната и промовирање на одржливо земјоделство** Подцелите вклучуваат крај на гладот и потхранетоста, подобрување на земјоделското производство, одржливо и прилагодливо производство на храна, корегирање на трговските нарушувања и обезбедување на функционирање на пазарите за храна.	- Право на соодветна храна [UDHR чл. 25; ICESCR 11; CRC чл.24 (2) (ц)] - Меѓународна соработка вклучувајќи и обезбедување правична дистрибуција на светската понуда на храна [UDHR чл. 28; ICESCR чл.2 (1); 11 (2)]
3.	**Здрав живот и благосостојба кај сите возрасни категории** Подцелите вклучуваат намалување на смртноста на мајките, спречување на превентибилните смртни случаи кај новороденчињата, запирање на епидемиите на сида и другите болести, универзална покриеност со здравствена заштита, сексуално и репродуктивно здравје, поддршка на истражувањето и развојот на вакцини и лекови за заразните и незаразните болести.	- Право на живот [UDHR чл. 3; ICCPR чл. 6] особено на жените [CEDAW чл. 12] и децата [CRC чл. 6] - Право на здравје [UDHR чл. 25; ICESCR чл. 12] особено на жените [CEDAW чл. 12] и децата [CRC чл. 24] - Посебна заштита за мајките и децата [ICESCR чл. 10] - Право да се уживаат придобивките од научниот напредок и неговата примена [UDHR чл. 27; ICESCP чл. 15 (1) (б)] - Меѓународна соработка [UDHR чл. 28; DRtD чл. 3-4] особено во врска со правото на здравје и детските права [ICESCR чл.2 (1); CRC чл. 4]
4.	**Инклузивно,еднаквоиквалитетно образование и промовирање на можности за доживотно учење на сите** Поделите вклучуваат универзален пристап до бесплатно, правично и квалитетно основно и средно образование; подобрување на стручните вештини; изградба и надградба на образовни установи; стипендии и обука на наставен кадар.	- Право на образование [UDHR чл.26; ICESCR чл.13], особено во однос на децата [CRC чл.28, 29], лицата со посебни потреби [CRC чл.23(3), CRPD чл.24] и локалното население [UNDRIP чл.14] - Еднакви права на жените и девојчињата во областа на образованието [CEDAW чл.10] - Право на работа, вклучително техничка и стручна обука [ICESCR чл. 6] - Меѓународна соработка [UDHR чл.28; DRtD чл.3-4] особено во однос на децата[CRC чл.23(4), 28(3)], лицата со посебни потреби [CRPD чл.32] и локалното население [UNDRIP чл.39]
5.	**Постигнување родова еднаквост со која ќе се зајакнат сите жени и девојчиња** Подцелите вклучуваат елиминирање на дискриминацијата и насилството против жените и девојчињата насекаде, признавање и вреднување на неплатената работа во негата и домаќинството, обезбедување на целосно учество на жените и еднакви можности за водечки позиции, универзален пристап до заштита на сексуалното и репродуктивното	- Елиминација на сите форми на дискриминација на жените [CEDAW чл. 1-5] и девојчињата [CRC чл. 2], особено во законодавството, политичкиот и јавниот живот (чл.7), економскиот и социјалниот живот (чл.11,13) и семејните односи (чл.16) - Право на одлучување за бројот и растојанието помеѓу децата [CEDAW чл.12, 16(1) (е); CRC чл.24 (2) (ф)] - Посебна заштита на мајките и децата [ICESCR

	здравје и еднаков пристап на жените до економските ресурси.	чл.10] - Елиминација на насилството врз жените и девојчињата [CEDAW чл.1-6; DEVAW чл. 1-4; CRC чл. 24 (3), 35] - Право на правични и поволни услови за работа [ICESCR чл. 7; CEDAW чл. 11]
6.	**Достапност и одржлив менаџмент на вода и санитарни услови за сите** Поделите вклучуваат обезбедување универзален и правичен пристап до безбедна идостапна вода за пиење, санитарни и хигиенски услуги за сите, намалување на загадувањето, зголемување на ефикасноста во употребата на водата и промовирање на интегрирано управување со водните ресурси и санитарните услуги.	- Право на безбедна вода за пиење и санитарни услови [ICESCR чл.11] - Право на здравје [UDHR чл.25; ICESCRчл. 12] - Еднаков пристап до вода и санитарни услови за жените во руралните средини [CEDAW чл.14 (2) (х)]
7.	**Достапна, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите** Подцелите вклучуваат обезбедување универзален пристап до достапни, сигурни и модерни енергетски услуги за сите	- Право на адекватен стандард на живот [UDHR чл.25; ICESCR чл.11] - Право да се уживаат придобивките од научниот прогрес и неговата примена [UDHR чл.27; ICESCR чл. 15 (1) 9 (б)]
8.	**Поттикнувањепостојан,одржливи инклузивен економски развој, целосна и продуктивна вработеност и пристојна работа за сите** Подцелите вклучуваат поттикнување на одржлив економски раст; подобрување на ефикасноста на ресурсите во производството и потрошувачката; целосна и продуктивна вработеност и пристојна работа за сите; искоренување на принуднатаработа, модерното ропство и трговијата со луѓе; забрана за детски труд; заштита на работничките права вклучително и на работниците мигранти.	- Право на работа и на правични и поволни услови за работа [UDHR чл.23; ICESCR чл. 6,7,10; CRPD чл. 27; ILO Основни конвенции за човекови права и ILO декларација за основните принципи и права при работа] - Забрана за ропство, принудна работа и трговија со луѓе [UDHR чл.4; ICCPR чл.8; CEDAW чл. 6; CRC чл. 34-36] - Еднакви права на жените во врска со вработувањето [CEDAW 11; ILO Конвенции бр.100 и бр.111] - Забрана за детски труд [CRC чл. 32; ILO Конвенција бр.182] - Еднакви работни права на работниците мигранти [CMW чл.25]
9.	**Изградба на отпорна инфраструктура, поттикнување на инклузивна и одржлива индустријализација и негување на иновативноста** Подцелите вклучуваат достапен и правичен пристап до квалитетна инфраструктура, индустријализација која генерира вработување, пристап до финансиски услуги и пазари, иновации и трансфер на технологии и значително подобрување на пристапот до информациска и комуникациска технологија.	- Право да се уживаат придобивките од научниот прогрес и неговата примена [UDHR чл. 27; ICESCR чл. 15 (1) (б)] - Право на пристап до информации [UDHR 19; ICCPR 19 (2)] - Право на адекватно домување, вклучувајќи земја и ресурси [UDHR 25; ICESCR 11] - Еднакви права на жените за финансиски кредити и рурална инфраструктура [CEDAW 13 (b); 14 (2)]
10.	**Намалување на нееднаквоста во земјите и меѓу нив** Подцелите вклучуваат постепено постигнување и одржување на раст на приходите за најсиромашните 40 проценти од населението; јакнење и промовирање на социјалната, политичката и економската вклученост на сите; намалување на	- Право на еднаквост и недискриминација [UDHR 2; ICESCR 2 (2); ICCPR чл. 2 (1), чл. 26; CERD чл. 2(2); CEDAW чл. 2; CRC чл. 2; CRPD чл.5; CMW чл. 7; DRtD чл. 6 (1)] - Право на учество во јавните работи [UDHR чл.21; ICCPR чл. 25; CEDAW чл. 7; ICERD чл. 5; CRPDчл. 29; DRtD чл. 8 (2) - Право на социјално осигурување [UDHR чл.22;

	нееднаквоста во можностите и резултатите; обезбедување на социјална заштита за сите; обезбедување учество во донесување на економски одлуки; олеснување на миграцијата и намалување на трансакционите трошоци за дознаки од мигранти.	ICESCR чл. 9-10; CRPD чл.28] - Промоција на услови за меѓународна миграција [CMW чл.64] - Право на мигрантите да ги пренесат своите приходи и заштеди [CMV чл.47 (1)]
11.	**Инклузивни, безбедни, отпорни и одржливи градови и населби** Подцелите вклучуваат обезбедување пристап до домување, основни услуги и јавен превоз за сите; партиципативно планирање на човечките населби; заштита на културното и природното наследство; и зајакнување на отпорноста на катастрофи.	- Право на адекватно домување, вклучувајќи земја и ресурси [UDHR чл. 25; ICESCR чл.11] - Право на учество во културниот живот [UDHR чл. 25; ICESCR чл.15; ICERD чл. 5,7; CRPD чл. 30; CRC чл.31] - Достапност на превоз, објекти и услуги, особено на лицата со хендикеп [CRPD чл. 9(1)] [CRC чл.23] и жените од руралните средини [CEDAW чл.14 (2)] - Заштита од природни непогоди [CRPD чл.11]
12.	**Обезбедувањеодрживимоделина потрошувачка и производство** Подцелите вклучуваат постигнување на одрживо управување и ефикасна употреба на природнитересурси;подобрувањена управувањето со отпадот; поттикнување одржливи практики во јавните набавки; обезбедување пристап до информации; и градење капацитет за одржлив развој.	- Право на здравје, вклучувајќи го правото на безбедна, чиста, здрава и одржлива животна средина [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.12] - Право на адекватна храна и право на безбедна вода за пиење [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.11] - Право на сите народи слободно да располагаат со своите природни ресурси [ICCPR; ICESCR чл.1(2)]
13.	**Преземање на итни мерки против климатските промени и нивните влијанија** Подцелите вклучуваат зајакнување на отпорноста и капацитетот за прилагодување на ризиците поврзани со климатските промени и природните катастрофи, целосна операционализација на Зелениот климатски фонд.	- Право на здравје, вклучувајќи го правото на безбедна, чиста, здрава и одржлива животна средина [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.12; CRC чл.24; CEDAW чл.12; CMW чл.28] - Право на адекватна храна и право на безбедна вода за пиење [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.11] - Право на сите народи слободно да располагаат со своите природни ресурси [ICCPR; ICESCR чл.1(2)]
14.	**Заштита и одржливо користење на океаните, морињата и морските ресурси во насока на одржлив развој** Подцелите вклучуваат намалување на загадувањето на морињата; зачувување на крајбрежните екосистеми, крајбрежните морскиповршиниирибниотфонд; обезбедување пристап на малите риболовци до морските ресурси и до пазарите; заштита на морската биолошка разновидност.	- Право на здравје, вклучувајќи го правото на безбедна, чиста, здрава и одржлива животна средина [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.12; CRC чл.24; CEDAW чл.12; CMW чл.28] - Право на адекватна храна и право на безбедна вода за пиење [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.11] - Право на сите народи слободно да располагаат со своите природни ресурси [ICCPR; ICESCR чл.1(2)]
15.	**Заштита, обновување и поттикнување на одржливо користење на копнените екосистеми, одржливо управување со шумите, борба против опустинувањето, запирање на деградацијата на почвата и загубата на биодиверзитетот** Подцелите вклучуваат одржливо управување со терестијалните и екосистемите во слатките води; заштита на планинските екосистеми и шуми;борбапротивопустинувањето; запирање на загубата на биодиверзитетот;	- Право на здравје, вклучувајќи го правото на безбедна, чиста, здрава и одржлива животна средина [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.12; CRC чл.24; CEDAW чл.12; CMW чл.28] - Право на адекватна храна и право на безбедна вода за пиење [UDHR чл.25(1); ICESCR чл.11] - Право на сите народи слободно да располагаат со своите природни ресурси [ICCPR; ICESCR чл.1(2)]

	борба против ловокрадството и трговијата со заштитени видови.	
16.	**Промовирањемирниииинклузивни општества за одржлив развој, обезбедување пристап до правда за сите и градење ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа** Подцелите вклучуваат намалување на сите форми на насилство, вклучувајќи насилство врз деца и трговија со деца; унапредување на владеење на правото и пристап до правда за сите; намалување на нелегални текови на финансии и оружје, корупција и поткуп; развој на ефективни и отчетни институции; учество во донесувањето одлуки на сите нивоа;борбапротивтероризмоти криминалот.	- Право на живот, слобода и безбедност на личноста[UDHR чл. 3; ICCPR чл.6(1), 9 (1); ICPED чл.1], вклучувајќи и слобода од тортура [UDHR чл. 5; ICCPR чл.7; CAT чл.2; CRC чл. 37 (a)] - Заштита на децата од сите форми на насилство, злоупотреба или експлоатација [CRC чл.19, 37 (a)) вклучувајќи трговија со луѓе (CRC чл.34-36; CRC-OP1)] - Право на пристап до правда и правичен процес [UDHR чл.8,10; ICCPR чл.2 (3), 14-15; CEDAW чл.2 (c)] - Право на правно лице [UDHR чл. 6; ICCPR чл.16; CRPD чл.12] - Право на учество во јавните работи [UDHR чл.21; ICCPR чл.25] - Право на пристап до информации [UDHR чл.19; ICCPR чл.19(1)]
17.	**Зајакнување на средствата за имплементација и ревитализација на глобалното партнерство за одржлив развој** Подцелите вклучуваат зајакнување на домашнитеимеѓународнитересурси; трансфер на технологија и градење на капацитети; поттикнување на трговијата; кохерентност на политиките и институциите; зајакнување на партнерството за одржлив развој; поттикнување на развојот на еколошки одржливи технологии; подобрување на достапноста на квалитетни, навремени и веродостојни податоци; развој на показатели за напредок во одржливиот развој.	- Право на сите народи на самоопределување [ICCPR, ICESCR чл.1(1); DRtD чл.1(1)] - Право на сите народи на развој и меѓународна соработка [UDHR чл. 28; ICESCR чл. 2 (1); CRC чл. 4; CRPD чл. 32 (1); DRtD чл.3-5] - Право на сите да ги уживаат придобивките од научниотпрогресинеговатапримена, вклучувајќи меѓународна соработка во областа на науката [UDHR чл.27 (1); ICESCR чл.15 (1)] - Право на приватност [UDHR чл.12; ICCPR чл. 17] вклучувајќи го и почитувањето на човековите права и етичките принципи при прибирањето и употребата на статистичките податоци [CRPD чл.31(1)]

Листа на меѓународни документи за човекови права:

1948	(UDHR)	Универзална декларација за човекови права
1965	(CERD)	Меѓународна конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација
1966	(ICCPR)	Меѓународна конвенција за граѓански и политички права
1966	(ICESCR)	Меѓународна конвенција за економски, социјални и културни права
1979	(CEDAW)	Меѓународна конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените
1984	(CAT)	Конвенција против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување
1986	(UNDRTD)	Декларација за правото на развој
1989	(CRC)	Конвенција за правата на детето
1990	(CMW)	Меѓународна конвенција за заштита на правата на сите работници – мигранти и членови на нивните семејства
1993	(DEVAW)	Декларација за елиминација на насилството врз жените
2000	(OP-1)	Дополнителен протокол на конвенцијата за правата на детето за вклучување на деца во вооружени конфликти
2002	(OP-CAT)	Дополнителен протокол на конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечко или деградирачко однесување или казнување
2006	(OP-CRPD)	Конвенција за правата на лицата со попреченост

2006	(ICPEP)	Меѓународна конвенција за заштита на сите народи од присилно исчезнување
2006		Дополнителен протокол на конвенцијата за правата на лицата со попреченост
2007		Декларација за правата на лицата со попреченост
2007	(UNDRIP)	Декларација за правата на домицилното население
2008	(ICESCR-OP	Дополнителен протокол на конвенцијата за економски, социјални и културни права

Како што може да се види од табелата, Агендата за одржлив развој 2030 и човековите права се меѓусебно испреплетени и нераскинливо поврзани. Почитувањето и примената на човековите права е предуслов за реализација на концептот на одржлив развој. Тоа значи дека без признавање и делување во одбрана на правата на луѓето, одржливиот развој е невозможен. Од една страна, човековите права обезбедуваат водство

правно - обврзувачка рамка за започнување на остварувањето на мултидимензионалните цели на Агендата 2030, а од друга страна пак, целите на одржливиот развој може да служат како насока во процесот на остварување на човековите права.

ЗАКЛУЧОК

Одржливиот развој анализиран од правен аспект, може да се сфати како принцип на меѓународното право бидејќи се применува и влијае врз целокупното меѓународно право. Неговата поврзаност со човековите права најдобро доаѓа до израз кога се анализираат неговите цели и подцели кои се содржани и обработени во Агендата 2030 за одржлив развој, од што може да се заклучи дека дури 92% од 169-те подцели на одржливиот развој се поврзани со меѓународните инструменти за човекови права.

ЛИТЕРАТУРА

D. Tladi, Sustainable Development in International Law: An Analysis of Key Enviro-Economic Instrument,. pp. 93-110, 2007.
L. Horn, Reframing Human Rights in Sustainable Development, Journal of the Australian Law Teachers Association.
Y. Choondassery, Rights-based Approach: The Hub of Sustainable Development, Discourse and Communication for Sustainable Education, vol.8, no.2, pp. 17-23, 2017.
United Nations, General Assembly, Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 2015.
United Nations, The Sustainable Development Goals Report, 2017.
United Nations, Sustainable Development Goals, Human Rights Office of the High Commissioner.
IPPF, Sustainable Development Goals and Human Rights; An Introduction for SRHR Advocate, 2016.